

Käsikirjoitus Liikunta & Tiede -lehden numeroon 2/2020

RIIKKA TURTIAINEN, FT, dos.
Digitaalisen kulttuurin yliopistonlehtori
Turun yliopisto
Sähköposti: riikka.turtiainen@utu.fi

Naisten jalkapallon MM-kisat mediaurheilun tasa-arvon suunnannäyttäjänä

Jalkapallon maailmanjärjestys muuttui kesällä 2019 naisten MM-kisojen ansiosta. Kisojen ykköstähti Megan Rapinoe ei käyttänyt taitojaan yksin kentällä, vaan myös tärkeänä pitamiensä asioiden ajamiseen.

"Equal pay, equal pay!" kaikui Parc Olympique Lyonnais -stadionilla naisten jalkapallon MM-finaaliottelun jälkeen 60 000 katsojan puhjetessa huutoon Kansainvälisen jalkapalloliiton (FIFA) puheenjohtaja Giovanni Infantinon astuessa kentälle palkintojenjakoon. Iskulauseella viitattiin finaalissa otelleen USA:n joukkueen pelaajien tasa-arvotyöhön, jota he ovat harjoittaneet ajaessaan voimakkaasti nais- ja miеспelaajien palkkioiden yhtenäistämistä muun muassa haastaessaan maansa jalkapalloliiton oikeuteen sukupuolisyrynnästä (Cooky & Antunovic, 2020).

Neljännän maailmanmestaruutensa vuoden 2019 Ranskan MM-kisoissa voittanut USA:n naisten joukkue on merkittävästi menestyneempi kuin maan miesten joukkue, jonka pelaajille kansallinen liitto on kuitenkin aina maksanut huomattavammat palkkiot. Stadionin rakenteissa kumissut yleisön mielenilmaus oli suunnattu nimenomaan FIFA:n edustajille muistutukseksi siitä, ettei lajin kansainvälinen kattojärjestö ole kohdellut naispelaajiaan näiden ansaitsemalla arvostuksella. Mediassa tapausta kuvattiin muun muassa yhdeksi kisojen vaikuttavimmista hetkistä ja käännekohtaksi. Huudoissa tiivistyi urheilukontekstin

ulkopuolelle ulottuva tasa-arvon sanoma, vaikka sillä hetkellä se konkretisoituikin kentällä palkintonsa vastaanottaneiden huippujalkapalloilijoiden ja loppuunmyydyn stadionin lehtereiden välillä vallinneeseen yhteisymmärrykseen.

Jalkapallon osalta Suomi on kulkenut viime aikoina tasa-arvotyön eturintamassa. Suomen Palloliitto solmi pitkällisten neuvottelujen jälkeen syyskuussa 2019 sopimuksen nais- ja miеспelaajien yhtenevästä maaotteluedustusten palkkioista. USA:n entinen maajoukkumaalivahti Hope Solo ylisti Twitter-tilillään Suomea tästä päätöksestä. Palloliitto sai kansainvälistä mediahuomiota osakseen myös poistaessaan nais-etuliitteen pääsarjataso kilpailunsa nimestä, kun Naisten Liigasta tuli (Subway) Kansallinen liiga kaudelle 2019–2020. Tämän jälkeen Ruotsin uutisoitiin noudattavan Suomen esimerkkiä ja toimivan samoin. Monissa urheiluliitoissa onkin alettu ainakin toimintasuunnitelmatasolla kiinnittää entistä enemmän huomiota tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Urheiluorganisaatioiden lähiaikojen toiminta osoittaa, ettei urheilumaailmalla ole enää varaa sulkea silmiään yhteiskunnallisilta muutoksilta. Muutos on ollut havaittavissa myös urheilumedian puolella.

Medianäkyvyyden seurauksia

Mediaurheilututkimus on todentanut toistuvasti, että naisten urheilu – ja erityisesti joukkueurheilulajit – ovat loistaneet valtamediassa pitkään lähinnä vain poissaolollaan (esim. Bernstein 2012; Cooky, Messner & Musto 2015). Aivan viime vuosina on kuitenkin otettu askelia parempaan suuntaan. Naisurheilu ja sen arvostuksen eteen tehty työ palkittiin vuoden 2019 urheilukulttuuritekona Suomen Urheilugaalassa 16.1.2020. Vuorokautta myöhemmin Yle vastaanotti Kultaisen Venlan viime kesän naisten jalkapallon MM-kisalähetyksistään.

Yle Urheilu sitoutui vuonna 2017 edistämään mediaurheilun tasa-arvoa osana Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhluvuoden ohjelmaan kuulunutta 100 tasa-arvotekoa -hanketta. Se lupautui muun muassa nostamaan naisten palloilulajien näkyvyyden miesten tasolle ja onkin onnistunut parissa vuodessa vahvistamaan naisurheilusisältöjään niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Kesällä 2019 Yle näytti kaikki naisten jalkapallon MM-kisojen 52 ottelua suomeksi ja ruotsiksi selostettuna ja panosti ottelulähetysiin kattavin studio-osuuksin ja asiantuntijoin. Merkittävää oli myös se, että muutama vuosi sitten tienraivaajana toimineen Marianne Miettisen lisäksi televisiossa nähtiin useita muitakin naisia nimenomaan lajiasiantuntijoina.

Ero edellisiin naisten MM-kisoihin oli huomattava, sillä vuonna 2015 peleistä näytettiin Suomessa vain puolet ja iso osa niistä oli osattava etsiä Yle Areenan puolelta ilman kunnollista etukäteisuutisointia. Tuolloin otteluita ei myöskään ollut paketoitu miesten jalkapallosta tutuin ennako- ja jälkipuinnein (Turtiainen 2015). Nyt näihin asioihin panostamalla moni aiemmin naisten jalkapallosta kiinnostumaton löysi itsensä kisakatsomosta nauttimasta pelaajien taidokkaista suorituksista.

Kisojen ottelulähetykset olivat Ylen suosituimpien ohjelmien joukossa loppuottelun kerätessä yli puolen miljoonan katsojan keskiarvon. MM-kisat nauttivat kansainvälisestikin suuria katsojalukuja: maakohmainen katsojalukuennätys tehtiin Brasiliassa, jossa puolivälieräottelua Ranska–Brasilia seurasi 59 miljoonaa katsojaa. Kaiken kaikkiaan kisoja seurasi television välityksellä yli miljardi katsojaa. Kestoargumentti siitä, ettei naisten

joukkueurheilu huonotasaisuudessaan kiinnosta ketään, kumottiin viimeistään nyt paikkansapitämättömänä (ks. Kane 2013; Turtiainen 2015).

MM-kisat todistavat omalta osaltaan, että valtamedianäkyvyydellä on urheilussa edelleen suuri merkitys. Mediasuosion myötä naisten jalkapallo sai osakseen ennennäkemätöntä arvostusta. Kisoissa onnistuneista pelaajista tuli kansainvälisesti tunnistettuja urheilijoita ja sponsorien mielenkiinto kasvoi. Kansainvälinen jalkapalloliittokin alkaa vähitellen herätä siihen, että jalkapallolla on naisten pelaamana kasvupotentiaalia kaupallisena tuotteena. Se, että medianäkyvyyden kasvu korreloi suoraan suosion ja arvostuksen kanssa, mahdollistaa pitkällä tähtäimellä lajin tason kehityksen ja naisjalkapalloilijoiden varteenotettavat ammattilaisurat.

Megan Rapinoe yhdenvertaisuuden lähettiläänä

Dare to shine -sloganilla lanseerattujen MM-kisojen myötä kansainväliseksi tähdeksi kentällä ja sen ulkopuolella nousi yhdysvaltalainen urheilija-aktivisti Megan Rapinoe. Hänet valittiin vuonna 2019 maailman parhaaksi naisjalkapalloilijaksi ja FIFA:n palkintogaalassa hän haastoi koko maailmanlaajuisen urheiluyhteisön puhumaan itsensä tavoin vähemmistöjen puolesta sekä urheilukulttuurin sisälläkin edelleen kukoistavaa syrjintää vastaan. Rapinoe muistutti, että työ on vasta alussa ja hänen kuten kaikkien muidenkin urheilutoimijoiden tärkein tehtävä on ennen kaikkea luoda kestävämpää urheilukulttuuria ja yhdenvertaisempi ympäristö tuleville sukupolville.

Rapinoe käyttää julkisuuden valokeilassa viettämänsä ajan hyödykseen edistääkseen arvojensa mukaisia asioita, mikä on urheilumedian kannalta piristävää, sillä urheilijoiden on totuttu pääasiassa vaikeneman yhteiskunnallisista asioista ”urheiluun keskittyessään”. Urheiluorganisaatioiden näkökulmasta poliittiset ilmaukset eivät ole kuuluneet kilpakentille ja urheilijoiden sananvapautta ja mediaesiintymisiä ollaan pyritty jopa rajoittamaan etenkin arvokisojen yhteydessä (esim. Fernández Peña, Ramajo & Arauz 2014; Turtiainen 2014; 2019). Rapinoe on kuitenkin profiloitunut kilpakenttien kapinallisena, joka ei pelkää lausuntojensa seurauksia.

Vuoden 2019 MM-kisojen aikana Rapinoe ajautui mediavälitteiseen sanaharkkaan Yhdysvaltojen presidetti **Donald Trumpin** kanssa. Ennen neljännesvälieräottelua Espanjaa vastaan verkossa levisi haastatteluvideo, jossa Rapinoelta kysyttiin, vierailisiko maajoukkue Valkoisessa talossa, jos se maailmanmestaruuden voitettuaan saisi kutsun Trumpilta. Rapinoe vastasi naurahtaen, ettei olisi menossa ”fucking” Valkoiseen taloon. Donald Trump äityi vastaamaan Rapinoelle Twitterissä, että tämän tulisi voittaa ennen kuin puhuu eikä osoittaa epäkunnioitusta maalleen, Valkoiselle talolle tai USA:n lipulle – etenkin koska hänen ja hänen joukkueensa eteen oli tehty niin paljon. Tällä Trump viittasi myös siihen, että Rapinoe oli ollut ensimmäinen valkoinen urheilija, joka seurasi USA:n kansallislaulun aikana polvistuneen amerikkalaisen jalkapallon pelaaja Colin Kaepernickin esimerkkiä. Kaepernickin protestoi mustien sosiaalista epätasa-arvoa vastaan Yhdysvalloissa, ja polvistumalla ennen kansallisen sarjan ottelun alkua Rapinoe oli sekä osoittanut tukensa tälle että tuonut esiin itse kohtaamansa ennakkoluulot yhdysvaltalaisena homoseksuaalina urheilijana (Schmidt ym. 2019). Rapinoen ja Trumpin välinen selkkaus päättyi mediaotsikoihin kansainvälisesti kääntyen Rapinoen hyväksi tämän tehtyä kaksi maalia ottelussa Espanjaa vastaan ja johdattaessaan joukkueensa aina mestaruuteen asti.

Roolimalleja jalkapalloileville tytöille

Valtamedianäkyvyyden lisääntyminen ja sosiaalisen median esiinmarssi ovat mahdollistaneet samaa sukupuolta olevat roolimallit myös jalkapalloileville tytöille. Laventelin värisissä lyhyissä hiuksissaan suorapuheisia kommenttejaan medially laukova Rapinoe tarjoaa perinteisen feminiinisyyden normeja rikkovan samastumiskohteen (vrt. Toffoletti & Thorpe 2018). Kisojen aikana kyseisestä naisurheilijasta uutisointi ei keskittynyt kukaan urheilujournalismissa aikaisemmin vallalla olleeseen tapaan hänen ulkoiseen olemukseensa tai mieskollegoihinsa vertaamiseen (Petty & Pope 2019; Black & Fielding-Lloyd 2017; Ravel & Gareau 2016) vaan hänen urheilusuorituksiinsa ja anteeksipyytelemättömään asenteeseensa. Lausunnoissaan Rapinoe itse korosti omana itsenään olemisen tärkeyttä sen sijaan, että yrittäisi miellyttää kaikkia. Useiden sanomalehtien kansiin päätyi kuva hänen pöyhkeästä maalityuletuksestaan, jonka Rapinoe kommentoi edustaneen tietynlaisia arroganttiutta erityisesti valtaapitäviä kohtaan.

Valtamedia nosti kisojen aikana esiin myös Rapinoen henkilökohtaisia asioita kuten hänen huumeriippuvaisen veljensä vankilakierteen. Tämän lisäksi Rapinoen työväenluokkainen tausta ja hänen parisuhteensa naisten NBA-tähtiin lukeutuvan koripalloilija Sue Birdin kanssa tekivät hänestä kiinnostavan persoonan, josta riitti uutisoitavaa lähes päivittäin. Megan Rapinoe itsekkin esiintyi kisojen aikana avoimesti omissa sosiaalisen median kanavissaan. Ottelu- ja harjoituspäivitysten lisäksi hän julkaisi Instagramissa kuvia perheestään ja puoliosastaan sekä promotoi sukupuolineutraalia life-style brändiään ja mustien queer-nuorten tukemiseksi suunnittelemaansa hupparia. Rapinoe on todennut ottavansa asemansa roolimallina vakavasti. Hän nimittää ”tuplatienestiksi” naisten velvollisuutta tehdä samanaikaisesti parhaansa urheilijoina ja edesauttaa lajinsa kasvua tulevia sukupolvia silmälläpitäen.

Urheilumedialla on tapana nostaa joukkuelajeissakin esiin yksilöitä ja sankaritarinoita. Megan Rapinoen mediakuvassa tiivistyy vuoden 2019 naisten jalkapallon MM-kisojen keskeinen sanoma: tämän päivän naisjalkapallo on niin tasokasta ja viihdyttävää ja naisjalkapalloilijoilla niin painavaa sanottavaa, ettei urheilumedialla ole enää varaa sivuuttaa heitä sisällöissään.

Lähteet

Bernstein, A. (2002). Is it time for a victory lap? Changes in the media coverage of women in sport. *International review for the sociology of sport*, 37(3–4), 415–428.

Black, J., & Fielding-Lloyd, B. (2019). Re-establishing the ‘outsiders’: English press coverage of the 2015 FIFA Women’s World Cup. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(3), 282–301.

Cooky, C., & Antunovic, D. (2020). “This Isn’t Just About Us”: Articulations of Feminism in Media Narratives of Athlete Activism. *Communication & Sport*, 2167479519896360.

Cooky, C., Messner, M. A., & Musto, M. (2015). “It’s dude time!” A quarter century of excluding women’s sports in televised news and highlight shows. *Communication & Sport*, 3(3), 261–287.

Fernández Peña, E., Ramajo, N., & Arauz, M. (2014). Social media in the Olympic Games: actors, management and participation. *Routledge Handbook of Sport and New Media*. Londres: Routledge, 153–164.

Kane, M. J. (2013). The better sportswomen get, the more the media ignore them. *Communication & Sport*, 1(3), 231–236.

Petty, K., & Pope, S. (2019). A new age for media coverage of women's sport? An analysis of English media coverage of the 2015 FIFA Women's World Cup. *Sociology*, 53(3), 486–502.

Ravel, B., & Gareau, M. (2016). 'French football needs more women like Adriana'? Examining the media coverage of France's women's national football team for the 2011 World Cup and the 2012 Olympic Games. *International Review for the Sociology of Sport*, 51(7), 833–847.

Schmidt, S. H., Frederick, E. L., Pegoraro, A., & Spencer, T. C. (2019). An analysis of Colin Kaepernick, Megan Rapinoe, and the national anthem protests. *Communication & sport*, 7(5), 653–677.

Toffoletti, K., & Thorpe, H. (2018). Female athletes' self-representation on social media: A feminist analysis of neoliberal marketing strategies in "economies of visibility". *Feminism & Psychology*, 28(1), 11–31.

Turtiainen, R. (2015). Men's Soccer? Naisten jalkapallon MM-kisat sosiaalisessa mediassa. *Widerscreen* 3/2015.

Turtiainen, R. (2014). Rasismi ja syrjintä urheilukulttuurissa sosiaalisen median aikakaudella *WiderScreen* 3–4/2014.

Turtiainen, R. (2019). Some-ajan arvokisat ja ihmisoikeuskysymykset. *Idäntutkimus*, 26(1), 102–103.